

Ἐκ τοῦ οὐσ. *άτσάλι* καὶ τῆς καταλ. -ένιος. Ἡ λ. καὶ παρὰ Σομ.

1) Ὁ ἐκ χάλυβος κατεσκευασμένος, χαλύβδινος ἔνθ' ἄν.: Ἀτσαλένιο μαχαίρι-τσεκούρι κττ. Ἀξίνα-λαμαρίνα άτσαλένια σύνηθ. || Ἄσμ.

Βάνει κατάρθια θρούτζινα κι άδέννες άτσαλένιες Κρήτ.

Ἄδε νὰ πά' παλέψωμε 'ς τοῦ βασιλεῶ τ' ἁλώνι, ἀποῦ 'χει πάτους σιδερούς καὶ γύρους άτσαλένιους αὐτόθ.

Ἐν σὲ φοοῦμαι, κύρ βορεῶ, ὅσον τὸ ἄν θέλῃς φύσα, ἔχω καράβιν προύντζενον, κατάρκια άρσαλένια

Κύπρ. Συνών. *άτσάλινος*. β) Μεταφ. ὁ ἰσχυρῶς ἀντοχῆς, δυνατός, στερεὸς σύνηθ.: Ἀνθρωπος άτσαλένιος. Γυναίκα άτσαλένια. Κρῶσι-ύγεια άτσαλένια. Μπράτσα-νεῦρα άτσαλένια σύνηθ. || Γνωμ. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ 'ναι ἢ άτσαλένιος ἢ άσημένιος (ἢ πολὺ ὑγιὲς ἢ πολὺ πλούσιος) Σῦρ. || Ἄσμ.

Ποιὸς ἔχει δράτσα σίδερα καὶ πόδια άτσαλένια; Κρήτ.

Ἀσκήθη μάρμαρο, καρδιὰ άτσαλένια

Πελοπν. (Λογγ.) 2) Ὁ δυσκόλως θραυόμενος, σκληρὸς ἐπὶ ἀμυγδαλίου Σύμ. 3) Θηλ. οὐσ., ποικιλία ἀμυγδαλῆς παραγωγῆς καρπὸς μὲ πολὺ σκληρὸν κέλυφος Σύμ. Συνών. *πετραμυγδαλέα*.

άτσαλεύω Χίος κ. ἄ. — Λεξ. Δημητρ. άτσαλεύου Θράκ. (Ἀδριανούπ.) κ. ἄ. άτσαλ-λεύω Ρόδ. άτσαλ-λεύγω Ρόδ. Μέσ. άτσαλ-λεύκομαι Κύπρ.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. *άτσάλος*. Ἡ λ. καὶ παρὰ Δουκ. (λ. *άτζάλιν*).

1) Κάμνω τι άτσαλον, φέρω τι εἰς άταξίαν Λεξ. Δημητρ.: Ἀτσαλέψαν τὸ σπῖτι τὰ παιδιὰ. 2) Ρυπαίνω Λεξ. Δημητρ.: Ἀτσαλέψαν οἱ κόττες τὴν αὐλή. Ἡ σημ. καὶ παρὰ Δουκ.

β) Μολύνω Θράκ. (Ἀδριανούπ.) Χίος: Ἀτσαλεύω τὴ νήστεια μου (καταλύων αὐτήν) Χίος Ἀτσαλέψα τὴ Σαρακοστή αὐτόθ. Συνών. *μαγαρίζω*. 3) Μεταφ. άσχημονῶ εἴτε διὰ λόγου εἴτε διὰ χειρονομιῶν Ρόδ. 4) Μέσ. ἐπὶ γυναικός, κατέχομαι ὑπὸ τῆς ἐμμήνου καθάρσεως Κύπρ.

άτσάλι τό, *άτσάλιν* Δυκ. (Λιβύσσ.) *άτσάλι* κοιν. *άτσάλε* Κρήτ. *άτσάρι* Καλαβρ. (Μπόβ.) *άτσάλ-λα* Ρόδ. *άρτσάλιν* Κύπρ. *άρσάλιν* Κύπρ. *άσ-σάλι* Κάσ. *άτσάρο* Καλαβρ. (Μπόβ.) *τσαλί* Πελοπν. (Λακων.) κ. ἄ.

Ἐκ τοῦ Βενετ. *azzal*. Ἡ λ. καὶ παρὰ Δουκ.

1) Τὸ μέταλλον χάλυψ κοιν. καὶ Καλαβρ. (Μπόβ.): *Μαχαίρι-τσεκούρι-ἑνὶ-ψαλίδι* ἀπὸ *άτσάλι* κοιν. Ἀτσαλί τῆς βράσις ἢ *Τούρκικο* (τὸ κατωτέρας ποιότητος) πολλαχ. || Φρ. Γερὸς σὰν *άτσάλι* (ἐπὶ τοῦ ἔχοντος ἰσχυρὸν ὄργανισμὸν) κοιν. Θὰ φάῃ ἢ μυῖγα σίδερο καὶ τὸ κοινούπι *άτσάλι* (ἐπὶ ἐπικειμένων μεγάλων γεγονότων, οἷον: ἄν γίνῃ πόλεμος, θὰ φάῃ ἢ μυῖγα σίδερο καὶ τὸ κοινούπι *άτσάλι*, θὰ κάμωμε μὲ διασκέδασι ποῦ θὰ φάῃ ἢ μυῖγα σίδερο καὶ τὸ κοινούπι *άτσάλι* κττ.) πολλαχ. || Παροιμ. Σ τ' *άτσάλι* τρίχα δὲν κολλάει (ὅτι συκοφαντία κατὰ ὁμολογουμένως χρηστοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι πιστευτὴ) Ζάκ. || Ἄσμ.

... Φέρ' μου

χίλιες ὀκάδες σίερον, χίλιες λίτρες άρσάλιν τῶαὶ νὰ σοῦ κάμω 'ναν ραβτὶν τοὺς πρωτινοὺς ἀνθρώπους Κύπρ. Συνών. *άτσαλοσίδερο*. β) Φρ. μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου ἰσχυρῶς κράσεως, μεγάλης δυνάμεως ἢ ἀντοχῆς κττ. κοιν.: *Αὐτὸς εἶναι άτσάλι*, οὔτε κρῦο οὔτε ζέστη λογαριάζει κοιν. Ἀτσαλέ εἶν' τὰ χέρια του κι ἄν σὲ σφίξῃ, θὰ σὲ

λειώσῃ Κρήτ. Ἀτσαλί βαμμένο (ἐπὶ ὑγιεστάτου ἀνθρώπου) Κεφαλλ. || Ἐπὶ τοῦ σκληροῦ καὶ δυσεργάστου Σύμ.: *Πέτρα άτσάλι*. Τόπος *άτσάλι*. || Ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου Κέρκ.: *Φεύγει κάμμὰ βολὰ τὸ δαρτόξυλο μὲ τὴ δύναμι τὴ μεγάλη κι ἄν πετύχῃ κἀνένα, τὸν ἀφίνει άτσάλι 'ς τὸν τόπο*. 2) Συνεκδ. τὸ κατ' ἐξοχὴν χαλύβδινον ὄργανον α) Ἡ σφῦρα τοῦ παλαιοῦ πυροβόλου ὄπλου εἰς τὸ ὁποῖον ὁ σπινθὴρ παρήγετο διὰ κρούσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ πυρίτου λίθου Κέρκ. Παξ. Πελοπν. (Ἀρκαδ. Δημητσάν. Λακων. Λάστ. Μεσσ.): Φρ. Σ τ' *άτσάλι* ἢ 'ς τ' *άτσάλια* στέκω ἢ εἶμαι 'ς τ' *άτσάλι* (εἶμαι ἔτοιμος νὰ πυροβολήσω καὶ μεταφ. εἶμαι πρόθυμος). Γειτόνισσα μαλώνει κ' ἐγὼ 'ς τ' *άτσάλι* στέκω (ἐπὶ τῶν φιλερίδων) Δημητσάν. || Παροιμ. Φρ. *Μή, γιατί χαλοῦν τ' άτσάλια σου!* (εἰρων. πρὸς ἄνθρωπον ὅστις ἀπειλεῖ, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ προβῇ εἰς ἔργα, ἀπὸ τῆς κυρίας σημασίας, μὴ πυροβολήσῃς διὰ νὰ μὴ χαλάσουν τὰ *άτσάλια* τοῦ ὄπλου σου!) Λακων. Συνών. *άτσαλι* 1. β) Τὸ πυροβόλον ὄπλον Σίφν. Ἡ λ. καὶ παρὰ Φωσκόλ. Φορτουν. πρᾶξ. 3, 7 (ἐκδ. ΣΞανθουδ.) «*δυὸ μουσκετόνια, δυὸ άτζάλια*».

γ) Χαλύβδινον ἔλασμα τὸ ὁποῖον κρουόμενον ἐπὶ πυρίτου λίθου παράγει σπινθῆρα πολλαχ. Συνών. *τσακμάκι*. δ) Μικρὰ χαλυβδίνη ράβδος ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀκονίζουσ προχείρως μαχαίρια κττ. Κέρκ. ε) Χαλυβδίνη γραφίς Ἡπ. 3) Καρφίον Στερελλ. (Αἰτωλ.): Φρ. *Κόβου άτσάλια* (ριγῶ, κρυνῶνω πολὺ. Συνών. Φρ. *κόβω καρφιά*). 4) Κασσίτερος Σίφν.

άτσαλι τό, Κέρκ. Παξ.—Πηλ.Παπαγεωργ. Ἑλλην. Σιτηρογρ. 123.

Ἐκ τοῦ οὐσ. *άτσάλι*. Παρὰ Δουκ. τύπ. *άτζάλιν* (λ. *άτζάλιν*).

1) Ἡ σφῦρα τοῦ παλαιοῦ πυροβόλου ὄπλου Κέρκ. Παξ. Συνών. *άτσάλι* 2α. 2) Ποικιλία σίτου Πηλ.Παπαγεωργ. ἔνθ' ἄν.

άτσαλιὰ ἢ, *άτσαλία* Εὐβ. (Ὁξύλιθ. κ. ἄ.) Κορσ. *άτσαλ-λία* Εὐβ. (Κουρ). *άτσαλιὰ* πολλαχ. καὶ Καππ. *άτσαλ-λιά* Ρόδ. *άτσαλγιά* Ρόδ. *άτσαλιὰ* Καππ. (Ἀραβάν.) *άτσαγιά* Σίφν. *άσ-σαλ-λιά* Κάρπ.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. *άτσαλός*. Οἱ τύπ. *άτσαλγιά* καὶ *άτσαγιά* διὰ τὴν ιδιωματικὴν συνίζησιν. Ἡ λ. καὶ ἐν Ἑρωτοκρ. Ε 868 (ἐκδ. ΣΞανθουδ.)

1) Ἑλλειψις τάξεως πολλαχ.: Ἡ *άτσαλιὰ* τοῦ δωματίου-τοῦ σπιτιοῦ κττ. Συνών. *ἀκαταστασία* 1, *άταξία* 1, *άταχτία*, *άταχτοσύνη*, *άταχτωσία*, *άτσαλωσύνη* 1. 2) Ἀκοσμία, άσχημοσύνη, άτασθαλία εἴτε ἐν λόγῳ εἴτε ἐν ἔργῳ πολλαχ.: Ὅπου κι ἄν βρεθῇ δὲν ἀφίνει τοῖς *άτσαλιές* του. Ὅλο *άτσαλιές* εἶναι. Ὅλο *άτσαλιές* κάνει. Αὐτὸ πῶκαμες εἶναι μεγάλη *άτσαλιὰ* πολλαχ. Ἐγὼ θ' ἀφήσω τὸν ἀπελέκητο καὶ τὸ χωριάτικό μου τρόπο, τὴν *άτσαλιὰ* μου τὴν παλαιὰ θὰ λησμονήσω ΓΒλαχογιάν. Γῦροι ἀνέμ. 107. Συνών. *άτσαλωσύνη* 2. 3) Κακία, κακοτροπία, κακεντρέχεια Θράκ. (Σαρεκκλ. κ. ἄ.): Ἡ *άτσαλιὰ* τ' δὲν ἔχ' ὄρια. Αὐτεῖνοῦ τῇ παιδιοῦ τὴν *άτσαλιὰ* δὲν τὴν ξαναεῖδα. 4) Παράβασις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, άμαρτία Κορσ. 5) Βδελυρία, αἰσχροτύχη Εὐβ. (Ὁξύλιθ.) 6) Λόγος αἰσχροῦ, βδελυρὸς, αἰσχρολογία, άθυροστομία Εὐβ. (Κουρ.) Ἡπ. (Ζαγόρ.) Ρόδ. κ. ἄ.: — Λεξ. Πρω. Δημητρ.: *Λέγω άτσαλιές* Λεξ. Δημητρ. *Κρένουνε άτσαλ-λίες* Κουρ. *Πᾶνι πρὰ τ'ς άτσαλιές* σου! (Ζαγόρ.) 7) Πᾶσα άκαθαροσία, ρύπος Ἡπ. Κρήτ. (Λατοῖδ.) Κύπρ. κ. ἄ.: Ἀτσαλιὰ πῶχει τὸ φόρεμα! Κύπρ. *Γεμάτος εἶν' ὁ τόπος άτσαλιές* Λατοῖδ. Ἡ σημ. καὶ ἐν Ἑρωτοκρ. ἔνθ' ἄν. «*πιάνει κι ἀνοίγει τὴ φ'λακὴ καὶ τὸ κλειδὶν ἐκράτει, | βρίσκει τὴ βρόμους κι άτσαλιές* κι ὄλο

